

KOMPLEX JÁRÁSI FEJLESZTÉSI TERV

„JELEN-LÉT, PROGRAM A BAKTALÓRÁNTHÁZAI JÁRÁS FELEMELKEDÉSÉÉRT”

EFOP-1.5.1-17-2017-00001

Készítette: Tyukodiné Csávás Mariann
szakmai vezető

Tartalom

Vezetői összefoglaló	3
I. A Baktalórántházai járás bemutatása	4
Földrajzi elhelyezkedés	4
A Baktalórántházai járásban élő lakosság demográfiai helyzete	4
Roma származású népesség, szegregátumok jellemzői	6
Nevelési-oktatási intézmények	10
Családsegítő és gyermekvédelmi központ	11
Gyermekek Átmeneti Otthona	12
Egészségügyi intézményrendszer	13
Védőnői hálózat	13
Helyi közösségek, civil szervezetek, egyházak	14
II. Beavatkozási területek és programelemek a Baktalórántházai járásban, céljaik és hatásaik tükrében	16
1. Koragyerekkori programok a gyerekek és a szülők számára	16
2. Biztos Kezdet szemlélet elterjesztésére, az óvoda - szülő - gyermek kapcsolat erősítésére irányuló programok	18
3. Szakemberhez való hozzáférés biztosítása a speciális fejlesztési igénnyel rendelkező gyermekek számára	21
4. Tanulást, iskolai felzárkózást segítő tevékenységek, korai iskolaelhagyást csökkentő tevékenységek	26
5. Preventív célú programok gyermekeknek, fiataloknak, szülőknek	30
6. Foglalkoztatottság javítására irányuló program: Közfoglalkoztatásból az elsődleges munkaerő-piacra	34
III. Programunk hosszú távú hatásai a Baktalórántházai Járásban	38

Vezetői összefoglaló

A „Végtelen lehetőség” program célterülete az az 5 járás, amelyekben a gazdasági, infrastrukturális, társadalmi és munkaerő-piaci hátrányok a legnagyobb mértékű halmozódást mutatják, s ahol a szegénységben élő népesség aránya lényegesen magasabb a magyarországi átlagnál. A Baktalórántházai járás a 290/2014. (XI.26.) Kormányrendelet 2. számú mellékletében meghatározott komplex mutatójának értéke nem éri el a 23,00-at, ez alapján az 5. legrosszabb mutatókkal rendelkező járás.

A Baktalórántházai járásban gazdasági elmaradottsága kölcsönhatásban van a mélyszegénységben élők napi szintű problémáival, így a térség problémája ma már elsősorban szociális természetű, ugyanakkor a fenntartható érdemi változások gazdasági beavatkozások nélkül nem remélhetőek.

Projektünk célja a Baktalórántházai járás további leszakadásának fékezése, megállítása; a járáson belüli fejlettségbeli különbségek csökkentése a helyi közösségek fejlesztésével; a lakosság életesélyeit, életminőségét, szolgáltatásokhoz való hozzáférését, mobilizációját, közösségi kapacitásainak aktivizálódását szolgáló beavatkozásokkal; a kapacitáshiányos és alulmotivált szolgáltatások fejlesztésével és a szükség szerinti pótlásával, a szolgáltatások összekapcsolódásában rejlő lehetőségek kiaknázásával.

A Baptista Szeretetszolgálat Egyházi Jogi Személy 2018. március 1. napjától kezdte meg munkáját a Baktalórántházai járásban az EFOP 1.5.1-17-2017-00001 „Jelen- Lét, Program a Baktalórántházai Járás felemelkedéséért” című projekt keretei között.

A komplex járási fejlesztési terv a Baktalórántházai járásban végzett jelenlét alapú szociális munkánk során szerzett tapasztalatok, információk; a szociális diagnózis; a Járási Fejlesztési Fórum és a Járási Szolgáltatói Kerekasztal megbeszélések tapasztalatai alapján; a helyi szolgáltatókkal történő egyeztetések, megbeszélések alapján készült.

I. A Baktalórántházai járás bemutatása

Földrajzi elhelyezkedés

A járás az Észak-alföldi régióban, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye középső részén fekszik. A szlovák, ukrán, román határtól 35-45 km-re található. A periférikus elhelyezkedéséből származó hátrányokat jelentősen mérsékli az M3 autópálya, amelynek köszönhetően a járás központja a fővárosból 2,5 óra alatt elérhető.

A Baktalórántházai járásban élő lakosság demográfiai helyzete

A Baktalórántházai járás 19.624 állandó lakossal rendelkezett 2016-ban a KSH adatai szerint. A település szerinti bontást az alábbi táblázat részletezi. A járás 12 településből áll, a járás központi szerepét Baktalórántháza a járás egyetlen városa tölti be.

Település neve	Állandó népesség (fő)
Baktalórántháza	3 825
Besenyőd	816
Laskod	972
Levelek	3023
Magy	996
Nyíribrony	1 160
Nyírkő	848
Nyírkércs	746
Ófehértó	2 581
Petneháza	1 803
Ramocsaháza	1 547
Rohod	1 267
Baktalórántházai járás összesen:	19 624

1. táblázat: A népesség számának alakulása (Forrás: KSH)

A népességcsökkenés 2011. óta folyamatos volt (7,1%, az országos átlag majd kétszerese), azonban nem minden településen. Besenyőd, Levelek népessége 2007. óta, Nyíribrony pedig 2010.

óta nő, a székhely Baktalórántháza lakossága pedig rendkívül hektikusan változik, de nagyjából stabil. A járás lakosainak 22%-a él 4300 fős járás központban, 500 fő település nincs és a lakosok 78%-a 1000-5000 fő közti településen él. A járás vándorlási egyenlege jóval az átlag alatt van (2011 és 2016 között a lakosság -3,13%-kal csökkent elvándorlás miatt, ami az országos átlag majd ötszöröse. Öregedési mutatója (65-X népesség / 0-14 éves népesség * 100) kicsit van az országos átlag felett. Vagyis elmondhatjuk, hogy **a járás erősen csökkenő népességgel rendelkezik, amely inkább az elvándorlás, mint az előregedés következménye.**

A járás a komplex programmal fejlesztendő járások közé tartozik (az 5. leghátrányosabb helyzetű a járások listáján).

A roma kötődésű lakosság aránya 18,7%, ami az országos átlag majd két és félszerese (7,6%), azonban a magukat romának valló lakosok aránya is jóval az országos átlag feletti, annak is több mint a duplája.

A háztartások mérete nagyobb, mint az országos átlag (annak 109%-a), a 100 családra jutó gyermekek száma jóval magasabb az országos átlagnál, viszont az egyszülős családoké némiképp alacsonyabb (16,9% szemben az országos 18%-kal és ez a mutató az elmúlt öt évben jelentősen csökkent, szemben az országos tendenciákkal).

A járásban az egy lakosra jutó összevont adóalap az országos átlag 75%-a, vagyis **az itt élők jövedelme a legalacsonyabbak közé tartozik.**

Az 1000 lakosra jutó vállalkozások száma az országos átlagnak csak a 7%-a, 2011-2016 közt számuk szinte nem változott. Vagyis **a járásban kiemelkedően kevés a vállalkozás, és ennek kapcsán a munkahely.**

A járás közfoglalkoztatási programjainak átlagos létszáma 2017-ben 1775 fő volt. A közfoglalkoztatási létszámok dinamikusan nőttek 2011-2016 között, majd 2017-2018 években csökkenés figyelhető meg. **A járás közfoglalkoztatási mutatója 15,69%, az egyik legmagasabb az országban, az országos átlag háromszorosa.**

A járásban kiemelkedően magas a 18 év alatti közfoglalkoztatott, 1,8%, az országos átlag 1,3 %-hoz képest. A közfoglalkoztatottak 57%-a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik.

A többi hátrányos helyzetű járáshoz hasonlóan a munkanélküliség, munkahelyek hiánya, szakképzetlenség és ezekből fakadó alacsony életszínvonal problémája együtt jelentkezik. **Az itt élők képzettsége messze elmarad az országos átlagtól, közel 70%-uk legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik, a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya is szintén körülbelül 70%-os nagyságrendet közelít meg, míg a járásban található lakásállomány körülbelül 44 %-a komfort nélküli, vagy félkomfortos.**

Roma származású népesség, szegregátumok jellemzői

A 2014. évi jegyzői kérdőívek alapján készült becslést adatok szerint a térségben 2326 fő roma származású ember él, ami a lakosság több mint 20%-át jelenti, az adatfelvétel alapján a roma háztartások száma a térségben 622. A becslés alapján a 0-18 éves korosztályban a roma gyerekek száma 948 fő.

Település neve	Roma népesség száma (fő)	Roma háztartások száma	18 éven aluli roma lakosság száma	Cigány Kisebbségi Önkormányzat
Baktalórántháza	1200	370	565	1
Besenyőd	70	30	20	1
Laskod	36	12	14	1
Levelek	400	140	120	1
Magy	90	14	45	0
Nyíribrony	224	46	84	0
Nyírfákó	56	19	42	0
Nyírkércs	0	0	0	0
Ófehértó	335	79	140	1
Petneháza	57	16	29	1
Ramocsaháza	325	60	91	1
Rohod	410	94	110	1
Baktalórántházai járás összesen:	3203	880	1260	8

2. táblázat: A roma lakosság aránya a Baktalórántházai járásban (Forrás: KSH)

A roma lakosság száma településenként jelentősen eltér. A térségben a mélyszegénység, illetve a szegénység szempontjából leginkább veszélyeztetettek a három, vagy több gyermeket nevelő

hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetű roma származású családok.

Roma lakosság által lakott, a településektől teljesen elkülönülő szegregált lakókörnyezet **Ófehértó –Ligettanyán** található. A terület Ófehértó település közigazgatási területén, a községtől keleti irányban mintegy 5 km -re található. A terület lakófunkcióként működik, melyet jelentős, mezőgazdaságilag művelt terület vesz körbe. A szegregátumba kövezett út vezet és tömegközlekedéssel (autóbusz, vasút) megközelíthető. A szegregátumban két utca található. A szegregátum lakónépessége 71 fő, melyből 60 fő roma származású, a 18 év alattiak száma 26 fő.

Baktalórántházán 3 szegregátum található, melyek a város szerves részét képezik. Az első terület Lórántháza városrész északi, északkeleti részén található. A területen a lakófunkció dominál, de részben jelen van a gazdasági funkció, és a szegregátum nyugati részén a szolgáltató funkció is. A szegregátum délnyugati részén a mezőgazdasági tárolás és feldolgozás (malom- és sütőipari tevékenység) jelent potenciális zavaró, és esetleg szegregációt erősítő forrást, ugyanakkor a terület nyugati peremén (Jókai Mór utca) található Lórántháza városrész funkcionális alközpontja, templomokkal, közterekkel, orvosi rendelővel, közösségi tereivel, amely a szegregáció oldásában kiemelt szerepet kaphat. A szegregátum lakossága a város teljes népességének 9,19%-a. A város átlagánál 60%-kal nagyobb arányban vannak jelen a fiatal korosztályba tartozók (34,4%), az aktív (57,2%) és az idős korúak (8,3%) aránya viszont kisebb. A rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya 62,6%, a szegregációs mutató (rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők és legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya) 48,5%, ezzel ez a legrosszabb helyzetben lévő városterület. Ennek ellenére a munkanélküliségi ráta a városi átlagnál alacsonyabb, 12,4%, igaz magasabb a legalább 360 napja álláskeresőként regisztrált tartós munkanélküliek száma (6,7%). A foglalkoztatottság 37,1%, ami kb. ötödével alacsonyabb a város átlagánál. A második szegregátum a város keleti, délkeleti szegélyén helyezkedik el, közvetlenül érintkezik a 41-es főúttal. Kiterjedése nagy, észak-déli irányban nagyjából 1 km-re nyúlik, kelet-nyugati irányban. Legközelebbi pontja 600 m-re, a legtávolabbi (Ibolya utca) kb. 1,6 km-re van a városközponttól. A szegregátum területén, valamint a határoló utcákon nincs autóbusz megállóhely, a legközelebbi 550 m-re található, a Vasút utca és a Naményi út találkozásánál. A szegregátumhoz legközelebbi intézmény a

Reguly Antal Általános Iskola a Petőfi utcában, amely elhelyezkedése révén elsősorban a szegregátum nyugati, északnyugati részét (Petőfi utca, Szabadság utca, Ady köz) tudja jól kiszolgálni. A szegregátumban nem különíthető el funkcionális alközpont, ami tovább nehezíti a hatékony szegregáció ellenes intézkedések kiválasztását. A szegregátum mérete mellett lakónépességének nagysága is jelzi a probléma súlyát, mivel a város lakónépességének közel 17%-a lakik itt. Az 1. szegregátumhoz hasonlóan itt is az átlagnál magasabb a fiatalok aránya, valamint attól elmarad az aktív- és az időskorúak részesedése. Az aktív korúak 58%-a nem rendelkezik általános iskolánál magasabb végzettséggel, ez háromnegyedével több a városi átlagértéknél. A felsőfokú végzettségűek 25 év feletti körében mért aránya viszont messze alulmúlja a települési átlagot, és annak egyharmadát sem éri el (3,8%). Az aktív korúak közel kétharmada nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel, a legfeljebb általános iskolai végzettségűek és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya (szegregációs mutató) 43%. Ezzel összhangban a város átlagánál közel harmadával magasabb az alacsony presztízsű munkahelyeken dolgozók aránya (58,8%), a gazdaságilag nem aktív népesség pedig 69%-ot ér el a lakónépességben belül. Emellett értelemszerűen a foglalkoztatottsági adat is rosszabb a városnál (36,7%). A harmadik szegregátum 2001. évi népszámlálás után alakult ki, ami jellemzi a településen tapasztalható nehéz demográfiai állapotokat. A Bakta városrész délnyugati szegletében lévő városrész annak ellenére vált szegregátummá, hogy ez van legközelebb a városközponthoz, a legtávolabbi pontja kb. 900 m-re van a centrumtól. A terület kizárólag lakófunkciójú, a hozzá legközelebbi intézmény a Gimnázium épülete, a legközelebbi lakóingatlantól kb. 300 m-re. A legközelebbi autóbussz megállóhely a Vasút utca és Naményi út kereszteződésében van, de a szegregátum északi részéhez közel fekszik a városközpontban lévő autóbussz-állomás is. A szegregátum észak-déli kiterjedése 350 m, kelet-nyugati kiterjedése kb. 100 m. A szegregátum kisméretű, így a területen nem található funkcionális alközpont, valamint a terület a többi szegregátumhoz hasonlóan a városszerkezetbe integrálódik. A terület a város népességének 4%-át adja. A másik két szegregátumhoz hasonlóan itt is az átlagnál magasabb a 0-14 év közöttiek aránya (24,5%), de itt az aktív korúak jelenléte is átlagon felüli (73,6%). Mindez viszont a 60 év felettek igen alacsony jelenlétét eredményezi (1,9%). A legfeljebb általános

iskolai végzettséggel rendelkezők (47,9%) 44%-kal haladják meg a városi átlagot, a felsőfokú végzettségűek ugyanakkor a városi érték ötödét sem érik el (2,5%). A rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya negyedével több a települési értéknél (67,5%), a szegregációs mutató 35,9%. A foglalkoztatásban a másik két szegregátumhoz hasonlóan negatív állapotok láthatók. Az alacsony presztízsű munkakörökben foglalkoztatottak másfélszer vannak többen a városi átlagnál (66,7%), valamint az itt élők kétharmada (67,5%) nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel. A munkanélküliségi ráta messze itt a legmagasabb, közel háromszorosan haladja meg a város értékét (43,5%), ennek közel negyede tartós munkanélküli. A foglalkoztatottság 32,8%-os.

Ramocsaházán a két kisméretű szegregátum a község határában található. Az egyik a község déli részén, az Ibronyi, Mester és Kossuth Lajos utca egy része által határolt területen, az úgynevezett Dankó telep. A másik a település Északi részén a Kossuth Lajos utca végén, illetve az Újsor utca településrészen található. A terület a község központjához viszonylag közel, a település szerves részeként lakófunkciót lát el. A terület közművekkel ellátott, vezetékes víz, földgáz, szennyvíz elérhető. A szegregátumok tömegközlekedéssel elérhetők. Mindkét településrészen minimális a közüzemi hálózatokba bekapcsolt lakóházak száma. A lakások jelentős része komfort nélküli. A településrészekben 21 lakóházban, 22-28 családban 153 fő él, akiknek a fele gyermek, illetve fiatalos személy. A 2015. évben 16 gyermek volt alapellátásban, ebből 8 gyermekét kellett védelembe vennie a gyámhatóságnak. Átmeneti nevelésben lévő gyermekek száma összesen 29 fő volt.

Besenyődön 4 szegregált lakókörnyezet alakult ki. Az egyik szegregátum a Fő utca 41. számú út felőli vége, a másik a Kossuth Lajos út Ófehértó település felőli vége, a Csattói út egy része és a Leveleki utca eleje. A település minden utcája portalanított, az egész településen kiépült minden közmű (víz, gáz, szennyvíz, villany). A négy szegregátumban található 40 db lakóingatlanból 18 db magas az alacsony komfortfokozatú házak száma, több saját kerítéssel sem rendelkezik. Több házba csak a villany van bevezetve, néhány ingatlanban már kártyás villanyóra működik. Az egy lakásra jutó lakosok száma 5,37 fő, a településen az átlagot lényegesen meghaladó mutatószám. A település kis alapterületű, a település központja a széleitől is legfeljebb 1 km-es távolságon

belül van. A belső közlekedés gyalogosan és kerékpárral megoldható, tömegközlekedés igénybe vételére nincs szükség.

Magy településtől Dél- Nyugati irányban, kb. 5 km-re található a Kauzsay tanya. Az itt élő emberek a településtől elkülönítve élnek, így tehát szegregátumnak mondható. A szegregátumban 90 fő él, a lakosok 96%-a a roma kisebbséghez tartozik.

A roma lakosság nagyobb része alacsony komfortfokozatú, leginkább komfort nélküli lakásokban, rossz műszaki állapotú házakban élnek. A másik veszélyeztető tényező a közüzemi szolgáltatások hiánya, kikapcsolt szolgáltatások, amelyeket nem tudnak pótolni, valamint a zsúfoltság pl. 50m²- es lakásban több generáció 12-15 ember él. Nem ritka ezeknek a hátrányoknak az együttes előfordulása, ami hosszú távon behozhatatlan hátrányt jelent főleg a legsérülékenyebb 0-3 éves korosztály számára.

A Kauzsay tanyán kulturált szórakozási lehetőség nincs, sportolási lehetőség nincs, közösségi ház nincs. A lakókörnyezet koszos elhanyagolt, szemetes, egészségtelen, a velük szemben támasztott normák alacsonyak.

A térségben tehát öt településen található szegregátum, melyek problémája hasonló. A szegregátumok lakossága szinte teljes mértékben roma származású emberekből áll. A szegregátumok alapvető közművekkel ellátottak (vezetékes ivóvíz, áram, vezetékes gáz), viszont a közműhálózatba kapcsolt lakások száma alacsony. Ezekben a lakásokban élő, legtöbb esetben három, vagy több gyermeket nevelő családok a gyerekeik részére az alapvető tisztálkodási lehetőségeket sem tudják biztosítani. A családokban problémát okoz a főzés, így a napi otthoni meleg étel biztosítása, a tanuláshoz szükséges megfelelő körülmények (világítás, megfelelő hely) biztosítása. Több lakóháznál még kültéri hagyományos mellékhelyiség sem áll rendelkezésre, mosási lehetőség nem biztosított. A lakóházak állapota leromlott az azokhoz tartozó kertek, háztáji területek műveletlenek, a lakókörnyezet több esetben rendezetlen. A problémák enyhítésére Ófehértó -Ligettanyán alacsonyküszöbű szolgáltatásokat is nyújtó Közösségi Ház, míg Ramocsaházán hasonló szolgáltatásokat is biztosító Segítő Ház került kialakításra.

Nevelési-oktatási intézmények

Alapfokú nevelési-oktatási intézmények terén a Baktalórántházai járás jól ellátott. Baktalórántházán, Petneházán működik bölcsőde.

Biztos Kezdet gyerekházat Baktalórántháza működtet, melyet országosan is az elsők között hoztak létre, mintát adva ezzel más települések számára, később pályázati forrásból Laskodon és Petneházán nyitottak Biztos Kezdet Gyerekházat. A járásban minden településen működik óvoda és általános iskola. Az általános iskolák négy intézményfenntartó központhoz tartoznak, melyeket a Klebersberg Intézményfenntartó üzemeltet, míg Magyon és Baktalórántházán egy-egy egyházi fenntartású általános iskola is működik. Az intézmények befogadó képessége megfelelő.

A térségben az alapfokú oktatási – nevelési intézmények folyamatos pszichológus, fejlesztőpedagógus, és gyógypedagógus (logopédus és korai fejlesztő) szakemberhiánnyal küzdenek. A szakemberhiány oka egyrészt a rendelkezésre álló források szűkössége, másrészt a képzett szakemberek térségből történő elvándorlása. Az iskola és a családok közötti szoros együttműködés kialakításának érdekében, az iskolai hiányzások, iskolakerülés és egyéb folyamatosan felmerülő (drog, bűnözés, internet stb.) problémák kezelésére alkalmas szakembereket az iskolák és az óvodák forráshiány miatt nem tudnak alkalmazni. Az iskolai szociális munkát a járásban 2 fő látja el.

A járásban egy középiskola működik, a Baktalórántházán a Vay Ádám Gimnázium, Szakképző Iskola és Kollégium, melynek fenntartója a Földművelésügyi Minisztérium. Az iskola tanulói létszáma 2014. évben 936 fő volt, melyből 653 fő HH-s. Az iskola kollégiumát közel 300 fő diák veszi igénybe évente. A középiskolában szakközépiskolai képzések közül mezőgazdasági-gépész és rendészeti szakképzés folyik, melyen belül a diákok által belügyi rendészeti és katonai fakultáció választható. A szakközépiskolai képzések közül az iskolában mezőgazdasági gazdaasszony, mezőgazdasági gépészképzés folyik. A középiskola időszakonként iskolarendszeren kívüli, felnőttképzés keretében, mezőgazdasághoz kapcsolódó képzéseket is indít (pl. aranykalászos gazda, méhészet stb.) Alapfokú és gimnáziumi érettségi képesítést biztosító, felnőtt képző intézmény Baktalórántházán található.

Családsegítő és gyermekvédelmi központ

2016. január 1-jétől a családsegítés a gyermekjóléti szolgáltatással integráltan - egy szervezeti és szakmai egységben – működik: települési szinten a család- és gyermekjóléti szolgálat, járási szinten a család- és gyermekjóléti központ keretében. Baktalórántházai

járásban a Baktalórántházai Kistérségi Szociális Központ szervezeti keretei között, önálló szakmai egységek létrehozásával 2016. január 1-jétől kezdődően kezdte meg működését a Család- és Gyermejkölési Szolgálat, Család- és Gyermejkölési Központ. A meglévö munkaerö racionális, célszerű, hatékony elosztásával valósult meg az átszervezés. A települési önkormányzatok (Baktalórántháza 1 fő családgyondozó, Rohod - Petneháza 1 fő családgyondozó, Nyírjákó-Laskod 1 fő családgyondozó, Ramocsaháza – Nyírbrony – Nyírkércs – Magy - Kauzsay tanya 1 fő családgyondozó, Ófehértó 1 fő családgyondozó, Levelek 1 fő családgyondozó, Besenyöd 1 fő családgyondozó) feladatkörében maradt a lakóhely szintű minimumszolgáltatások.

Gyermekek Átmeneti Otthona

Gyermekek Átmeneti Otthona (GYÁÓ) szolgáltatás Baktalórántházán működik. A feladatellátás területe kiterjed Baktalórántháza, Laskod, Nyírjákó, Nyírkarász, Nyírkércs, Nyírtass és Rohod településekre. A szolgáltatás a 3 - 18 éves korú gyermekek és szüleik számára, mikro térségi szinten gyermekjölési alapellátást biztosít, gyermekek átmeneti gyondozása folyamatos biztosítása területen a jogszabályi előírásoknak megfelelően. A GYÁÓ 12 férőhelyen biztosítja a gyermekek átmeneti gyondozását. A szolgáltatásnak az engedélye alapján lehetősége van két szülő, illetve egy szülőpár elhelyezésére is. Az otthonba a gyermekek bekerülésének leggyakoribb okai: nagyon rossz lakáskörülmények legalapvetőbb szükségleteket kielégítő feltételek hiánya, családi problémák (alkoholizmus, drog, együttélési problémák, egészségügyi gondok), a gyerekek deviáns magatartásából adódó problémák (csavargás, tanulmányi lemaradás, csavargás). A szolgálat az elmúlt 5 évben folyamatosan 100%-os kihasználtsággal működött. A Gyermekek Átmeneti Otthonában a gyermekek tartalmasan tölthetik a szabadidejüket, mintát kapnak a rendezett, értelmes életforma (higiénés szokások, erkölcsi értékrend, játékkorok pótlása, viselkedéskultúra, környezeti hátrányok korrekciója, kommunikációs fogyatékoságok) kialakításához lehetőségeinkhez mérten. A szolgáltatást végző szakemberek szerint a problémafeltárás és problémamegoldás tekintetében a gyermekek és a szülök is együttműködök, viszont több esetben a szakember szemben áll a szülő/szülök súlyos nevelési hiányosságaikkal, amely gyengítő hatású az építő törekvésekkel szemben.

Egészségügyi intézményrendszer

Kiemelt kórház a régióban négy található: Nyíregyházán, Debrecenben, Szolnokon, illetve Fehérgyarmaton. A járásban nincs betegszállító szolgálat, fekvőbeteg-szakellátás. Baktalórántháza rendelkezik mentőállomással, mindezen túl Baktalórántházán központi ügyelet is működik. A járás minden településén működik orvosi rendelő, azonban néhány település társulási formában biztosítja az egészségügyi ellátást. A háziorvosi ellátottságra következtethetünk az egy háziorvosra és házi gyermekorvosra jutó lakosok számából, amely térségenként jelentős különbségeket mutat. Régiós szinten átlagosan 1642 lakos jutott egy háziorvosra, 102-vel több, mint országosan. A térségben a legkedvezőtlenebb a mutató. Az egy háziorvosra és házi gyermekorvosra jutó lakosok száma a kistérségben kiugróan magas (1910 fő), a megyében itt a legmagasabb ez a szám (vagyis a legkedvezőtlenebb a helyzet). Az egyetlen házi gyermekorvosra jutó gyerek száma 1408, vagyis a gyermekorvosi ellátottság szintén jelentősen elmarad az országos átlagtól (938 gyerek /házi gyerekorvos). Járó beteg szakellátó Baktalórántházán működik. A járó beteg szakellátó központban 20 féle szakrendelést vehetnek igénybe a betegek.

Védőnői hálózat

A járásban minden településen van védőnői szolgálat. A településeken 18 védőnői státusz van. Önálló, heti 40 órás státusszal rendelkezik Laskod, Levelek, Petneháza, Ramocsaháza, Rohod. Négy fő védőnő lát el szolgálatot Baktalórántházán, míg két fő Ófehértón. Közös feladatellátásban működik Besenyőd-Levelek- Magy, valamint Nyírkércs-Nyírcsákó. A szakmai felügyeletet a Vásárosnaményi Tisztiorvosi Szolgálat látja el. A védőnői munka alappillére a családgondozás. A védőnők az alapfeladatokon túl (védőoltások, kötelező szűrések stb.) nővédelemmel (szűrővizsgálatok) kapcsolatos, várandósgondozási, kis (0-3 éves) és nagy (3-6 éves) gyermekgondozási (egészséges életmódra nevelő programok, szűrővizsgálatok stb..) iskola egészségügyi programok szervezési feladataiban is közreműködnek. A védőnők a hátrányos helyzetű szülőkkel szoros személyes kapcsolatot tartanak a térségben. A hátrányos helyzetűek részére nyújtott szociális szolgáltatásokhoz hasonlóan ebben a hálózatban is szakemberhiány van. A védőnői státuszok több mint egyharmada helyettesítésben

van ellátva. A térségben magas a fiatalok terhes gondozottak száma, a fiatalok szülése, a mutatókat tekintve mind az abortusz, mind a halvaszületési adatok kedvezőtlenek, ezért a munkájuk kiemelten fontos. A szociális jelzőrendszer elemeként a védőnői hálózatot is szükséges bevonni a helyi és térségi szakmaközi hálózatok munkájába. A települések védőnői részére elérhető helyi képzések, továbbképzések száma minimális. Részükre tudásbővítő, elsősorban a korai fejlesztéshez kapcsolódó képzések, továbbképzések szervezésére van szükség.

Helyi közösségek, civil szervezetek, egyházak

Az egészség, életminőség fontos szereplője a támogató helyi közösség, melynek kialakulását, megtartását nagymértékben segítik a kulturális, szabadidős intézményrendszerek, valamint közösségi rendezvények. A térségben a kulturális kínálat szegényes és egysíkú. Mozi csak Baktalórántházán üzemel, hetente egy vetítéssel, így az ezer lakosra jutó mozi látogatások száma mindössze 23, míg a régióban ez 570, az országban pedig 1085. A mozi hiányát ellensúlyozandó több településen rendszeres gyakorisággal rendeznek filmklubot. Színház legközelebb Nyíregyházán található. Szabadtéri színház, a megyei szintársulatok közreműködésével, évente egy alkalommal Baktalórántházán kerül megrendezésre. A művelődési házak, közösségi terek technikai felszereltsége a kistelepüléseken elavult, nagyobb és nívósabb rendezvények lebonyolítására szinte alkalmatlanok. Integrált közösségi szolgáltató tér Nyírkércsen, Leveleken, Laskodon, Rohodon működik. Művelődési ház Magy, Ófehértó, Baktalórántháza, Levelek településeken működik.

Sportlétesítmények közül jelentősebb a leveleki, illetve a baktalórántházi sportcsarnok. Labdarúgó pálya minden településen található. Műfüves kézilabdapálya Baktalórántházán van. Közjóléti funkciót ellátó, sportolásra is alkalmas, a Nyírerdő kezelésében lévő, állami tulajdonú erdő Baktalórántházán található. Leveleken (Leveleki víztározó) a horgászaton túlmenően vízi sportokra (vízisí, kenu, stb.) is alkalmas vízfelület található. Uszoda, tanuszoda jelenleg a térségben nincs, ilyen jellegű szolgáltatás legközelebb Nyíregyházán (30km), Nyírbátorban (25km), Vásárosnaményban (30km), Ibrányban (30km) érhető el. A 2017-2018. évben Baktalórántházán, elsősorban a térség iskoláskorú gyerekeinek úszásoktatásához, térségi tanuszoda épül. Az Európai Unió előírásainak is megfelelő közösségi játszótér

minden településen található, bár jelentős részük felújításra, korszerűsítésre szorul. Leveleken, Nyírkércsen jól működő ifjúsági egyesület működik. Civil szervezetként működő polgárőrség szinte minden településen működik. A polgárőrseknek jelentős szerepe van a közbiztonságot veszélyeztető és bűncselekményeket megelőző tevékenységekben, mivel a térség ezen mutatói országos szinten is rosszak.

A járás minden települése szervez évi rendszerességgel kisebb-nagyobb helyi és szomszédos közösségeket megmozgató rendezvényeket (falunapok, egészségnapok, sportnapok, családi napok).

Önkéntes tevékenységek a térségben csak minimálisan és eseti jelleggel van jelen. Kevés az önkéntesek fogadására képes szervezet. A meglévő és önkéntesek fogadására jogosult szervezetek eszköz és szakemberhiánnyal küzdenek. Önkéntes tevékenység csak eseti jelleggel működik különböző tevékenységek megvalósítására (szemétszedés, rendezvényszervezés, segélycsomagok szétosztása stb.). Szinte minden településen található a fiatal korosztályban kisebb nagyobb jól működő közösség, mely megfelelő szakemberek irányításával, tréningek, képzések segítségével alkalmas a térségi rendszeres önkéntes tevékenység folytatására. Az önkéntesek alkalmazására, mind a gyerekesély programban, mind a rászoruló gyermekek és családjaik számára nyújtott szolgáltatások során egész évben lenne lehetőség.

A Baktalórántházai járásban a református egyházközség, a római katolikus, a görög katolikus valamint a magyar pünkösdi egyházközség képviselteti magát. A Hit Gyülekezete Magyon általános iskola fenntartója. A Baptista Szeretetszolgálat a térségben több karitatív programot valósított meg, rendszeresen szervez adományosztást, Cipősdobozokat nyújt a hátrányos helyzetű településeknek.

II. Beavatkozási területek és programelemek a Baktalórántházai járásban, céljaik és hatásaik tükrében

1. Koragyerekkori programok a gyerekek és a szülők számára

Feltárt problémák:

A magzati kor, illetve a születéstől számított első 1000 nap az egész életre jelentősen kiható időszak, azonban a hátrányos helyzetű településeken nem adatnak meg a gyermekek számára az optimális fejlődéshez szükséges körülmények. Egy gyermek érkezése a család mindennapjait alapvetően megváltoztatja. A **családtervezéssel, gyermekvállalással kapcsolatos ismeretek hiánya** a család egészére negatív hatással van. A szülővé válás, a gyermek fizikai és lelki biztonságának megteremtése hatással van a későbbi életszakaszokra is.

A családok **anyagi nehézségei miatt** sok esetben a **gyermekvállalásra nem tudnak kellően felkészülni**. A gyermekek **lakókörülményei számos esetben nem kedveznek a mozgásfejlődésnek**, a padló burkolat-, szőnyeg hiánya miatt az anyukák nem teszik le gyermekeiket, állandóan ölben fogják, így a mozgásfejlődés nem indul el a maga útján (fordulás, kúszás, mászás...stb.), melynek hiánya a későbbi életszakaszokban hat ki. A babák **egészséges táplálkozása** szintén probléma a felzárkózó településeken, a szülők nem ismerik a hozzátáplálással kapcsolat alapelveket, nem mérik fel az hozzátáplálás fontosságát, a későbbi egészséges életre vonatkozóan.

A hátrányos helyzetű településen élőkhez a **fejlesztő szolgáltatások** sajnos nem minden esetben jutnak el. A tömegközlekedés hiánya, anyagi okok miatt, a gyerekeket nem viszik el egészségügyi intézménybe vizsgálatra, nem viszik el őket fejlesztő szakemberekhez a járás központba Baktalórántházára, vagy a megyeszékhelyre, Nyíregyházára.

Az általunk nyújtott komplex segítségnyújtás azonban már a várandós édesanyák támogatásával elkezdődik, s végig kíséri a gyermekeket és családjuk minden tagját felnövekedésük és fejlődésük állomásain. Emellett szakszerű támogatásunk és programelemeink segítségével célunk a család minden tagjának saját családi szerepkörében történő megerősítése, fejlesztése.

Programelemek:

- **A család Jelenlét alapú komplex kísérése:** a hátrányos helyzetű családoknál indokolt a gyakoribb családsegítői, védőnői jelenlét, de a szakemberek túlterheltsége miatt erre sajnos nincs lehetőségük. A projekt keretében szakmai megvalósító munkatársaink a járás 1-1 településéért felelősök, így a településeken élő mentorált családokkal szoros, bizalmi kapcsolat alakítottak ki. A családok mindennapjait kísérik munkatársaink, s a jelzőrendszer tagjaként szükség esetén jelzéssel élünk.
- **Baba-pakk:** Családok felkészítése a gyermek érkezésére, kelengyecsomag nyújtása a várandós anyák számára. A kelengyecsomagok tartalma változó, mindig a legszükségesebb babagondozási - ápolási eszközöket tartalmazza. A programot a járás 8 településén valósítottuk meg.
- **Főzőklub** a Jelenlét Pontokon, ahol az egészséges táplálkozást, a hozzátáplálás alapelveit népszerűsítettük.
- **Gyermeknevelési tanácsadás, szülői kompetencia fejlesztés:** Rendszeresen megtartott, felkészítő – fejlesztő egyéni vagy csoportos foglalkozás szülők számára **pszichológus, fejlesztő pedagógus szakember** közreműködésével. A szolgáltatás a járás minden településén elérhető.
- **Busz szolgáltatás:** A várandós kismamák, gyermekek orvoshoz jutásának segítése busz szolgáltatással. A Pedagógiai Szakszolgálat, egyéni fejlesztések elérése a busz szolgáltatással.
- **Ügyintézés segítése:** A gyermek születésével kapcsolatos hivatalos ügyek intézésének segítése, szakellátás igénybevételének segítése.
- **Családsegítő, védőnő munkájának segítése:** A szakemberekkel történő közös családlátogatások, a szakemberek jelzése alapján krízishelyzetbe került családok segítése, jelzőrendszeri tagként történő működése a projekt szakmai megvalósítóinak.

Javaslatok:

- A **felvilágosítás**, családtervezés minél korábbi életkorban történő elkezdése a nevelési-oktatási intézményekben.

- A **szülői szerepek erősítését** célzó programokat a településeken biztosítani szükséges, szakemberek bevonásával.
- A koragyermekkor, az első 1000 nap a gyermek fejlődésében kiemelt időszak. A szakemberek túlterheltsége miatt szükséges a **családok, szakemberek** (védőnők, családsegítők, Biztos Kezdet Gyerekházakban dolgozó szakemberek) **segítése projektek által**.
- Szükség van a **gyermek központú fejlesztő programokra** a kis településeken, ahol mindenki számára elérhetővé válik a szakember

2. Biztos Kezdet szemlélet elterjesztésére, az óvoda - szülő - gyermek kapcsolat erősítésére irányuló programok

Feltárt problémák:

A Baktalórántházai járásban bölcsőde két településen működik jelenleg (Baktalórántháza és Petneháza). Az új bölcsődei férőhelyek kialakítására irányuló pályázatoknak köszönhetően újabb bölcsődék épülnek a járásban a közeljövőben. Biztos Kezdet Gyermekház 3 településen érhető el a járásban (Petneháza, Laskod és Baktalórántháza). **A kisgyermekes szülők a bölcsőde és BK ház adta lehetőségeket csak ritkán ismerik fel és veszik igénybe a szolgáltatásokat.** A védőnő, családsegítő összefognak annak érdekében, hogy a BK házakat népszerűsítsék, s ezt erősítettük programjainkkal a Végtelen lehetőség projekt által.

A felzárkózó településeken több **túlszűfolt óvodát** találhatunk, mint a nagyvárosokban, pedig éppen ezeken a településeken lenne még nagyobb jelentősége az alacsonyabb gyermeklétszámnak a fejlesztés szempontjából. Az óvodai férőhelybővítés, a kisebb létszámú óvodai csoportok kedvezőbben hatnának a gyermekek fejlődésére, és az óvodapedagógusok számára is kevésbé lenne megterhelő a foglalkozások biztosítása. **Az óvodák tárgyi, szakmai, humán feltételeinek fejlesztése indokolt lenne.**

A lakosság körében gyakori, hogy az **óvoda intézményrendszerét nem veszik elég komolyan.**

Nem járnak a gyerekek oviba, nem rendszeresen járnak, vagy éppen ebéd után már viszik is haza a gyerekeket a szülők. A szülők ösztönzése az óvodáztatásra kiemelten fontos feladatunkká vált, a

COVID járványhelyzetben ez még erősebben jelentkező probléma volt.

Az óvoda – szülő - szakember közötti kapcsolat: Az óvodákba a Pedagógiai Szakszolgálat szakember kapacitásuknak megfelelően biztosítja az egyéni fejlesztést, valamint a projektekből finanszírozott szakértők is részt vesznek az óvodai keretek között a fejlesztésben. A fejlesztést végző szakemberek és az óvodapedagógusok között megfelelő kapcsolat alakult ki, azonban a szülő és a fejlesztést végző szakember között nincs kapcsolat, a találkozások hiányában a kapcsolat nem tudott kialakulni. A fejlesztést végző szakértők ezt nagy problémának látják, nincs **közvetlen visszajelzés a gyermek fejlődésével** kapcsolatosan, a gyermek, otthoni körülményeit nem ismeri a szakértő; javaslatait, a gyakorlás lehetőségét nem tudja közvetlenül átadni a szülőknek.

Az óvodába kerülő **kisgyermek mozgásfejlődése az ingerszegény otthoni környezet miatt elmarad az elvárttól**, s ezeket a hátrányokat csak akkor tudja behozni a gyermek, ha ezt felismerik az óvodapedagógusok. Az **óvodapedagógusok szakmai fejlődésének**, új módszerek elsajátításának így kiemelt szerepe van a gyermekek fejlődése érdekében is.

Programelemek:

- Jelenlét Pontjainkon „**Biztos Kezdet szemléletű szobát**” alakítottunk ki, mely egyszerre biztosítja a gyermekek fejlődését és a közösségi együttlétet. Ide várjuk a Magyon és Rohodon élő családokat, ahol a szakmai megvalósító munkatársaink, szakemberek bevonásával programokat szerveznek az anyukák és gyermekeik részére.
- a **Biztos Kezdet Program** esélyt ad a programban részt vevő 0-3 éves korú gyermekek, valamint családjaik számára, hogy a gyermekek életének legkorábbi időszakában segítséget kapjanak a testi, értelmi, érzelmi és szociális fejlődésükhöz. A problémák korai felismerése, a programhoz kapcsolódó szakemberek folyamatos támogatása, a gyermekekkel és a szülőkkel való közvetlen foglalkozás hozzájárul a programban részt vevő gyermekek sikeres óvoda-, majd iskolakezdéséhez, az esetleges iskolai kudarcok csökkentéséhez.
- **Szakemberek biztosítása a Jelenlét Pontokon** lehetőséget ad arra, hogy a szülő részt vegyen a gyermek egyéni

fejlesztésében, a szülő-szakember között kapcsolat tud kialakulni. A szakembereink a járás óvodáiban elérhetőek, valamint a Jelenlét Pontokon rendszeres foglalkozásokat tartanak.

- **Biztos Kezdet Házak munkájának erősítése:** Segítjük a családok bevonását a programba, az eljutást segítjük busz szolgáltatással, közös programot szervezünk a BK házakkal. 3 év alatti gyermekek korai fejlesztését teszi lehetővé ez a programelem, valamint a „Biztos Kezdet” szemlélet terjesztését, mely a gyermekeken túl a családi életre is pozitív hatásokat gyakorolhat: segíti mélyíteni az anya-gyermek kapcsolatot, a gyermekkel való hasznos időtöltésre tanítja a szülőt és segít a szülői szerepben történő megerősödésben. „Biztos Kezdet” szemléletű szobáink sikeresen működnek Rohodon és Magyon, a kezdeti idegen-érzet és bizalmatlanság ellenére mára rendszeresen látogatják szülők kisgyermekükkel és veszik igénybe a szolgáltatás nyújtotta lehetőségeket, mint például klubfoglalkozásokon való részvétel, előadások, baba-mama alkalmak, kötetlen játékok, eszköz használat és eszköz kölcsönzés. Mára automatikusan működik a berendezési tárgyak és használati eszközök rendeltetésszerű használata, a kölcsönzött eszközök időre való visszajuttatása állapotuk megőrzése mellett, mely eredmények a kezdeti nehézségekre és együttműködési hiányosságokra visszatekintve, nagy eredménynek mondhatóak.
- **Kézműves foglalkozás az ovikban:** Az óvodapedagógusok munkájának színesítése, segítése érdekében a járás óvodáiban rendszeres kézműves foglalkozást tartottunk.
- **Sportfoglalkozás; Ovi foci**
- **Mozgáskotta képzés az óvónők részére**

Javaslatok:

- **A felzárkózó településeken az óvodák helyzetének felülvizsgálata,** a csoportlétszámok csökkentése, a kisgyermek optimális fejlődése és az óvodapedagógusok túlterheltsége miatt. Az óvodák szakmai létszámának felülvizsgálata, szükség esetén a létszám növelése.

- A szakemberek helyben maradásának támogatása, különböző támogatásokkal, bérlakás programmal.
- Az óvodapedagógusok segítése új módszerekkel, képzések szervezésével
- Az óvoda- szülő- fejlesztő szakemberek kapcsolatának erősítése, rendszeres konzultációk biztosításának lehetősége a gyermek összehangolt fejlesztése érdekében.
- Az átmenetek támogatása bölcsőde-óvoda, óvoda-iskola.

3. Szociális munka, szakemberhez való hozzáférés biztosítása a speciális fejlesztési igénnyel rendelkező gyermekek számára

Feltárt probléma:

A járásban szoros együttműködést alakítottunk ki a család- és gyermekjóléti központ munkatársaival, illetve a védőnőkkel. A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer tagjává váltunk. Ezen intézményekkel karöltve célunk a hátrányos helyzetű gyermekek és családok esélyeinek növelése. Az intézmények munkájának segítése érdekében felmértük, hogy milyen a hatékony működést akadályozó nehézségek vannak a járásban. Tapasztalataink szerint a szakemberhiány egyre nagyobb kihívást jelent a térségben, a segítő hivatást évről-évre kevesebben választják, a képzési rendszer nem tér ki megfelelően a hátrányos helyzetű településeken élő családsegítésre, így a végzett hallgatók nagy része nem ismeri ezt a területet, illetve a hátrányos helyzetű településekről kiemelkedett diplomát szerzett személyek többnyire elvándorolnak nagyobb városokba. A finanszírozási nehézségek, az alacsony normatíva a szociális területen dolgozó munkatársakra egy állandó nyomást gyakorol, a forráshiány miatt gyakran éreznek eszköztelenséget is a szakemberek. A szociális területen dolgozó munkatársak részére állandó problémát jelentenek a továbbképzések finanszírozása, melyet saját forrásból kell megtenniük, s ezek a képzések jellemzően a megyeszékhelyen vagy távolabb érhetőek csak el. A szociális szakemberek általában túlterheltek, magas esetszámmal dolgoznak, több települést kell ellátniuk, így az ingázás is problémát jelenthet a munkaidejükben, s ezt még tovább növelik az adminisztrációs terhek.

A Baktalórántházai járásban általános tapasztalatunk, **nincs megfelelő létszámú fejlesztő szakember**, a szakemberek

túlterheltsége, a több településen történő feladat ellátás miatt a gyermekekre nem jut megfelelő idő, így szükség volt a projektek által további szakemberek bevonására. A járásban felmértük a nevelési-oktatási intézmények igényeit a szakemberekre való tekintettel, valamint rendszeresen egyeztetünk a Gyermekesély programmal is, annak érdekében, hogy minden intézmény részére biztosítsunk az igényeknek megfelelő szakértőt, s ne legyen a projektek között átfedés.

Tapasztalataink szerint a **szülők általában anyagi okok miatt nem keresik az intézményeken kívüli fejlesztési lehetőségeket**; s az intézményben kapott segítséget sem tudták megfelelően használni. A szakértők általános visszajelzése, hogy nem gyakorolnak a szülők otthon gyermekeikkel, a fejlesztő foglalkozásokon kiadott feladatokat nem végzik el.

A fogyatékkal élő gyermekek részére 2021. szeptemberében nyitotta meg kapuit az Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, a Laskod településen található általános iskola épületében. Az intézmény létrejöttével a **fogyatékos gyermekek ellátása a járásban megoldott** így, azonban sok család anyagi problémák, illetve a nem megfelelő közösségi közlekedés miatt az intézménybe történő **utazást nem tudja megoldani**. Heti rendszerességgel segítettük a gyermekek szállítását a járás településeiről a Laskodi intézménybe.

A fejlesztő szakemberek, jellemzően a mozgásterapeuta, gyógytornász, logopédus, gyermekpszichológus, pszichológus jelenléte sarkalatos pont, ugyanis a járás településeinek lakosságánál megfigyelhető a gyermekek esetében fellépő szükséges **korai fejlesztés**, főként elmaradt beszédképesség, mozgásképeség miatt. Ez szintén visszavezethető a **szociokulturális hátrányok**, valamint a **korai gyermekvállalás** jelenségére, mely okán több esetben a szülő is kiskorú, s ő maga is olyan családban nőtt fel, ahol hiányzott az intimitás, a szülővel való közös játék, az öt fejlesztő tevékenységek, a meseolvasás, sőt, akár a napi rutin is. Ennek orvosolása céljából járás szinten több programot és lehetőséget hoztunk létre a lakosság számára, melyekkel reméljük, el tudjuk indítani a lakosság fiataljait a felvilágosult és felelősségteljes szexuális magatartás, élettervezés, családtervezés útján. A szülőket, kisgyermekes családokat pedig hiszünk benne, hogy hosszú távon el tudjuk indítani a felelős gyermeknevelés, érzelmileg, szociálisan és gazdaságilag is működtethető családmodell, gyermekükkel való közös játék, meseolvasás programjainkon kívül történő gyakorlása irányába.

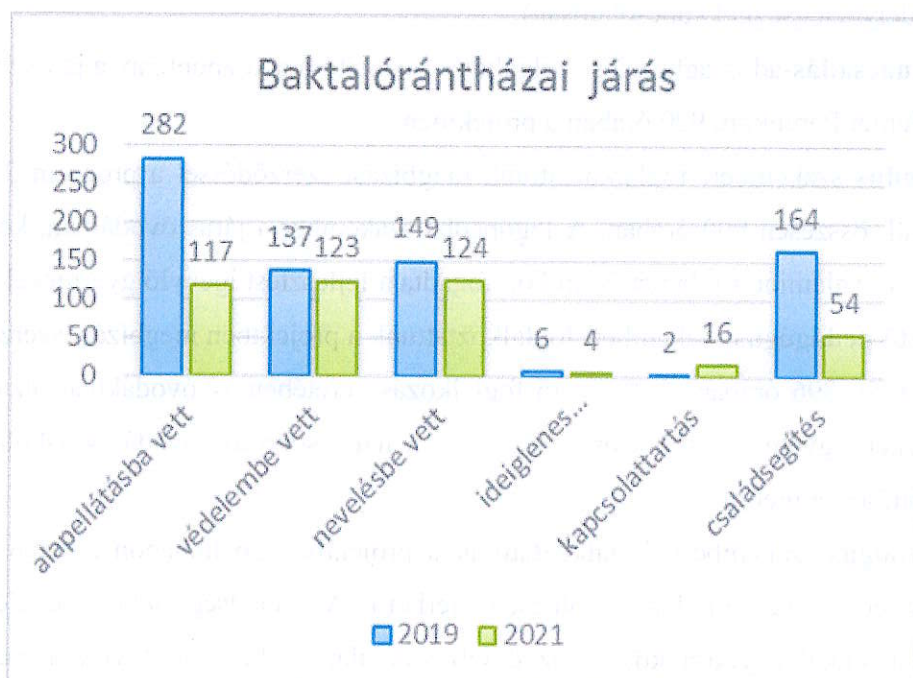
Programelemek:

- Folyamatos **jelenlétben alapuló szociális munka**, és közösségfejlesztés. A közösségek fejlesztését célzó tevékenységek a társadalmi reziliencia növelése érdekében. A járás 12 településén élő családokkal történő bizalmi kapcsolat kiépítése, családmentorálás.
- **Szociális szakemberek segítése**; pl.: a jelenlét módszerrel a családsegítők „tehermentesítése”, intézmény infrastruktúra javítása tárgyi adományokkal, családokkal kapcsolatos jelzések, szállításban történő segítségnyújtás.
- **Tanulmányutak, kirándulások** a szakemberek részére a lelki egészségvédelem és a csapat erősítése érdekében.
- **Képzések szervezése** a speciális ismeretet igénylő célcsoportok segítése érdekében (pl.: szenvedélybetegséggel kapcsolatosan)
- **Jogi tanácsadás**-adósságkezelés szolgáltatás biztosítása a központban, a járás településein és a Jelenlét Pontokon, 920 órában a projektben.
- **Logopédus** szakembert foglalkoztattunk megbízási szerződéssel a program 26 hónapon keresztül, összesen 900 órában. A logopédus szakember a járás óvodáiban, két általános iskolában, valamint a Jelenlét Pontokon fogadta a fejlesztést igénylő gyermekeket.
- **Fejlesztő pedagógus** szakembert foglalkoztattunk a projektben megbízási szerződéssel 26 hónapon át, 896 órában. A fejlesztő foglalkozás keretében az óvodákban biztosítottuk a gyermekek egyéni és csoportos fejlesztését, a nagycsoportos óvodások iskolára történő felkészítését segítettük.
- **Pszichológus** szakembert foglalkoztattunk a projektben 26 hónapon át, 896 órában. A szakember a járás minden településén elérhető. A családsegítőkkel, nevelési-oktatási intézményekkel együttműködve, az ő jelzésük alapján biztosított volt a pszichológiai tanácsadás. Jelenlét Pontjainkon rendszeresen tartottunk egyéni és csoportos foglalkozásokat a szakember bevonásával, gyermekek részére; szülők részére.
- **Preventív célú programok**
- **Busz szolgáltatás** biztosítása a szolgáltatások elérése érdekében.

- A családok intézményekkel, hivatalokkal való kapcsolattartását, az önálló ügyintézését segítő, a hatékonyabb érdekérvényesítést támogató szolgáltatások.
- A családok **gazdálkodási, háztartástani, pénzgazdálkodási ismereteinek** bővítését célzó programok

Eredmények:

A Baktalórántházai Kistérségi Szociális Központ Család- és Gyermejjóléti Központ 2019. és 2021. évi beszámolója alapján az alapellátásba vett, a védelembe vett gyermekek száma jelentősen csökkent, mely a Központ szakmai vezetőjének véleménye alapján a járásban működő projekteknek, a projektek által nyújtott szolgáltatásoknak is köszönhető.

Forrás: Baktalórántházai Kistérségi Szociális Központ Család- és Gyermejjóléti Központ

Javaslatok:

- **Jelenlét alapú szociális munka** biztosítása a leghátrányosabb helyzetű, felzárkózó településeken a családok és a szociális területen dolgozó szakemberek megerősítése, segítése céljából.
- A **segítő szakmák népszerűsítése** a fiatal, pályaválasztás előtt álló diákok körében,
- a jelenlét program, a **hátrányos helyzetű településeken végzett szociális munka** előnyeinek, szépségeinek bemutatása a már végzett szakemberek részére.
- **Szakemberek helyben maradásának támogatása** (pl. bérlakás programmal).
- **Szociális finanszírozási rendszer újragondolása.**
- **Speciális szakemberek helyben történő elérésének biztosítása:** pszichológus, jogi tanácsadás, fejlesztő szakemberek.
- **Preventív szemlélet megerősítése,** ehhez finanszírozás biztosítása (már terhesség előtt/alatt el kell kezdeni a szülői szerepek megerősítését célzó programokat, szexuális felvilágosítás megkezdése minél korábbi életkorban, általános iskola alsó tagozatában; a higiénéiára, tisztálkodásra irányuló programok, lehetőségek, minták biztosítása.
- **Támogató szolgálat** kapacitás bővítése, vagy új támogató szolgálat létrehozása a fogyatékkal élő személyek szállítása érdekében.

4. Tanulást, iskolai felzárkózást segítő tevékenységek, korai iskolaelhagyást csökkentő tevékenységek

Feltárt probléma:

Az Eurostat statisztikái szerint Magyarországon 2020-ban 12.1 százalékra volt tehető a korai iskolaelhagyók száma, ami az EU 27 tagországának aggregált mutatójától magasabb (9.9 %). Ugyan ez a mutató 2019-ben 11.8%, 2018-ban pedig 12.5 % volt. ¹

A korai iskolaelhagyáshoz vezető valódi okok a gyakorlatban nagyon **nehezen tárhatóak** csak fel, mert ezek **egyénenként különbözőek**. Ahogy az Európai Bizottság a korai iskolaelhagyás csökkentését célzó szakpolitikákról szóló (2011/C 191/01) ajánlásában fogalmaz ezzel kapcsolatban:

*"A korai iskolaelhagyás folyamatainak hátterében összetett és változatos okok állnak, de e folyamatok gyakorta összefüggnek a társadalmi-gazdasági hátrányokkal, az alacsony képzettségi háttérrel, az oktatástól és képzéstől való elidegenedéssel, a rossz iskolai eredményekkel, a munkaerőpiac vonzerejével és/vagy olyan társadalmi, érzelmi és oktatási problémák kombinációjával, amelyek az egyént a korai iskolaelhagyás kockázatának teszik ki."*²

Az iskolarendszerű oktatás a különböző hátrányokkal és tanulási problémákkal küzdő gyermekek számára nem kínál megfelelő lehetőségeket, mely gyakran lemorzsolódásukhoz vezet. Megszerzett képzettség hiányában munkaerő-piaci esélyeik csökkennek. A felzárkózó településeken élő gyermekek döntő többsége már az **iskolakezdekskor kudarcra indul**, az addig felhalmozott hátrányok, a **nem diagnosztizált és ezért nem is fejlesztett tanulási nehézségek** miatt naponta kapnak **negatív visszajelzéseket**.

A szegénységből adódó és azt tartósan konzerváló problémák együtt, vagy egymás után történő megjelenései egymás hatását erősítik, és egyre mélyebbre ágyazzák a kilátástalanság megéléséből eredő passzivitást és érdektelenséget. Az ilyen körülmények között élő család gyermeke is így szocializálódik, s mire oktatási – nevelési intézménybe kerül, megfigyelhetők nála a család által

¹ EUROSTAT –

Early leavers from education and training
by sex and labour status

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_lfse_14/default/table?lang=en

² Az Európai Unió Tanácsának ajánlása (2011. június 28.) a korai iskolaelhagyás csökkentését célzó szakpolitikákról [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011H0701\(01\)&from=FI](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011H0701(01)&from=FI)

képviselt szokás – és viselkedésminták, mint a **passzivitás, érdeklődés hiánya, motiváció hiánya, tanulás és tudás értéktelensége**, mely minták és elvek beavatkozás hiányában a felnőtté válás útján személyiségükbe épülnek, tovább erősítve a szegénység és társadalmi kirekesztettség mókuskerekének forgását. Emellett a családon belül jelen lévő minták és devianciák a gyermek egészséges fejlődését is akadályozzák. Erre reagálva gyermekközpontú programelemeink sarkalatos pontjai tevékenységünknek, hiszen a társadalmi felzárkóztatás hosszú távú eredményeinek megmutatkozását a jövő nemzedékétől remélhetjük. Célunk a meglévő ártalmak lehetőségek szerinti csökkentése, rizikófaktorok minimalizálása, a körülmények optimalizálásával karöltve.

A 2020. március 16-tól az oktatás jelentősen megváltozott a világjárványnak köszönhetően Magyarországon (is). A koronavírus terjedésének megállítása érdekében bevezetett **digitális oktatás** a hátrányos helyzetű tanulók esetében számos akadályba ütközött. A hátrányos helyzetű tanulók zöme szinte teljesen kimaradt a digitális oktatásból. A tanuláshoz szükséges megfelelő tér, az önálló tanuláshoz szükséges képességek hiánya, az internet elérése és az IT eszközök hiánya szinte el lehetetlenítették a felzárkózó településeken élő diákok tanulását. Az iskolák a hátrányos helyzetű tanulók részére papír alapon adták ki sok esetben a feladatokat, de a szülői segítség hiányában vélhetően ebben az időszakban nem tudtak tanulni a gyermekek.

A digitális oktatást a pandémia ideje alatt szakmai megvalósító munkatársaink segítették. A Jelenlét Pontokon nyomtattuk a feladatlapokat, ezeket házhoz vittük, s segítettünk a kitöltésükben, a gyermekek tanulásában. A feladat lapokat digitalizáltuk, majd így küldtek el az iskola részére. Ahol az internet biztosított volt oda kezdetben adományból adtunk okos telefont, tabletet az online oktatás segítése céljából, később a projekt által 20 db tablet beszerzésére került sor.

Szabadidő hasznos eltöltését segítő programokra a járás minden településén nagy igénnyel találkoztunk a diagnózis készítése során, mind a gyermek, mind a fiatal felnőttek, mind az idősebb korosztály részéről. A korábban kialakított közösségi házak, teleházak általában csak egy munkatárssal tudnak működni, s forrásaik hiányában nehezen tudnak programot szervezni, mely problémához később a munkatársak motivációjának csökkenése is hozzájárul. A járás

településein a közösségi házakkal, az iskolákkal, önkormányzatokkal együttműködve szerveztünk szabadidős programokat, s időről-időre nagyobb létszámban vettek részt a programok a településeken élők. A közösségi házakat lehetőségeinkhez mérten segítettük tárgyi adományokkal (pl.: játékok), valamint a legnagyobb segítség a szakmai megvalósítókkal végzett közös munka, mely által erősítést kaptak a munkájukban, a programok szervezésében, a közösség kovácsolásában. Jelenlét Pontjainkon, Magyon és Rohodon minden korosztályt sikerült elérnünk programjainkkal, aktívan részt vettek a szabadidős programokon. A két településen a projekt eredményeként sikerült egy aktív közösséget létrehozunk, akik rendszeres részt vevői, később szervezői lettek a közös programoknak.

Programelemek:

- Pilot program a középiskolában

Pilot II. programunk a középiskolás diákok korai iskola elhagyásának megelőzésére, az iskolai lemorzsolódás csökkentésére irányul, melyet a pandémia miatt sajnos csak a tervezettekhez képest később tudtunk megvalósítani. A programot a Vay Ádám Mezőgazdasági Technikum Szakképző Iskola és Kollégium tanulói részére, valamint a Baktalórántházai járásban élő középiskolás korú diákok részére indítottuk.

A program célja egy olyan egyéni/csoportos mentorálás biztosítása egy tapasztalati segítővel, aki a bizalmi kapcsolat kialakítását követően segít az egyéni problémák leküzdésében, amelyek az iskola elhagyását veszélyeztetnék. A mentor szoros együttműködésben dolgozik a diákokkal, a pedagógusokkal valamint a szülőkkel. Az önismereti és szociális készségek fejlesztését célzó programok mellett, a pályaválasztás segítése is fő szerepet kapott a programban.

A pilot program keretében 80 diák részére az iskolai hiányzásokat veszélyeztető tényezők elkerülése végett természetbeni segítségnyújtást biztosítottunk (pl.: tanszer vásárlás, élelmiszer, tisztálkodási felszerelés vásárlása)

2022. májusában a Pilot programunkat a Máltai Szeretetszolgálat felkérésére a Simpect Kft. vizsgálta, s az alábbi megállapítást tették:

„Az érintettekkel készített interjúk alapján a „A fiatalok munkaerőpiacra történő belépését segítő pályaeorientációs, kompetenciafejlesztő szolgáltatás” szintén eredményesnek bizonyult: az iskolai igazgatója és tanárai arról számoltak be, hogy a beszélgetéseken résztvevő fiatalok sokkal pozitívabban viszonyulnak a tanuláshoz, könnyebb őket kezelni, kevesebb az iskolai konfliktusok száma, kevesebb a hiányzás. Vannak fiatalok, akiknek megváltoztak a jövőbeli terveik, hosszabb távon várhatóan több fiatal választja majd, hogy befejezi a középiskolát, szakmát szerez és az elsődleges munkaerőpiacon helyezkedik el.”

- **Tanulás segítése:** Jelenlét Pontjainkon a szakmai megvalósító munkatársak a gyermekekkel rendszeresen tanulnak, segítik a házi feladat megoldását, a gyakorlást, korrepetálást.
- **Fejlesztő szakemberek bevonása:** a tanulás segítése céljából fejlesztő pedagógus szakembert biztosítunk Jelenlét Pontjainkon, valamint a járás nevelési-oktatási intézményeiben.
- **Kirándulások, látó utak szervezése:** a pályaválasztás, az ismeretek, tapasztalatok bővítése céljából.
- **Kézműves foglalkozás szervezése** a nevelési-oktatási intézményekben.
- **Sulipakk akció** keretében a hátrányos helyzetű tanulók részére tanszercsomag biztosítása, valamint az iskola kezdést népszerűsítő, tanulást motiváló program szervezése a járásban, minden évben más-más településen.
- **Online oktatás segítése**
- **Szabadidő hasznos eltöltésére irányuló programok:** sport foglalkozások edző bevonásával, drámapedagógiai foglalkozás.
- **Közösségi házakban programok szervezése:** főzőklub, szabadidős program gyerekeknek, sport programok.
- **Tehetséggondozó program**

Javaslatok:

- A **pedagógusok módszertani megerősítése** a szociokulturális hátránnyal küzdő tanulók iskolai sikerességének elősegítéséhez.
- A **prevenció** jegyében a gyermekek időben történő, szakszerű fejlesztésének biztosítása, koragyermekkorai fejlesztés, nevelési tanácsadás, logopédiai ellátás fejlesztése, bővítése.
- A **mentor hálózat fenntartása** a középiskolában, általános iskola 7.-8. osztályában kialakítani.
- Az **iskolai szociális munka megerősítése.**
- Felvilágosító programok a **korai gyermekvállalás megelőzése** érdekében.
- **Prevenációs programok** az iskolában a dohányzás, az alkohol és drogfogyasztás megelőzése és visszaszorítása érdekében.
- **Szabadidő hasznos eltöltésének szervezése, közösségi házak megerősítése.**

5. Preventív célú programok gyermekeknek, fiataloknak, szülőknek

Feltárt probléma:

Az utóbbi években a KSH adatai szerint a Magyarországi alkoholisták száma 380-400 ezer fő között mozog; az eladott alkohol mennyiség, s a becslések alapján azonban az alkoholisták száma a három-négyszerese a statisztikai adatokban található számoknak. Ha e becsült számot vesszük, akkor kb. minden hatodik-hetedik ember alkoholista, azaz minden családban van legalább egy fő, aki alkohol problémákkal küzd, s mellette a család is szenved.

A települési szintű szociális diagnózisok, a cselekvési tervek, valamint a telepi szerhasználatot vizsgáló hazai kutatások is egyértelműen mutatják, hogy a **legszegényebb településeken az alkohol és a visszaélésszerű gyógyszerhasználat mellett erősen jellemző a különböző kábítószeres használata is.** A használat és az elterjedtsége azonban jelentős eltéréseket mutat települési szinten.

Azokon a településeken, ahol intenzívebben jelen vannak ezek a szerek, ott is kiemelkedő arányban az un. dizájner drogok (kristály, herbál) használata a jellemző, de előfordulnak klasszikus kábítószeres is.

A tapasztalatok szerint a településeken legnagyobb arányban az **alkalmi szerhasználat** jelenik meg, de bizonyos esetekben már konkrét addikcióról, függőségről is beszélhetünk. Az ilyen esetekben szükséges lehet szakember bevonása és a **szakszerű beavatkozás** tervezése. Az aktív szerhasználók programokba való bevonása az egyik legnehezebb feladat.

A **Baktalórántházai járásban a szenvedélybetegek segítségének intézményrendszere nem alakult ki.** A megyei szenvedélybeteg szociális és egészségügyi ellátást tekintve a szomszédos Hajdú-Bihar megye szolgáltatásai palettája is jóval színesebb, mint Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. A szenvedélybetegek számára a járásban nincs közösségi ellátás, nincs nappali ellátás, nem működnek az önsegítésre épülő AA csoportok. Egészségügyi ellátás legközelebb a megyeszékhelyen, Nyíregyházán található, illetve Nagyállóban.

A járásban tevékenykedő **szakemberek információja** a szenvedélybetegeket segítő intézményekről **nem eléggé széleskörű.**

A célcsoportnak hatékonyan akkor lehet segíteni, ha a megfelelő motivációval rendelkeznek. A munkatársak fő feladata, hogy a változásra irányuló motivációt felébressze a kliensekben. A motiváció felébresztéséhez szükséges olyan **bizalmi és őszinte környezetet biztosítani**, ahová bátran és félelem nélkül fordulhatnak az érintettek. Ha sikerül a szerhasználókkal kapcsolatot felvenni, ajánlott először nem direkt módon a szerhasználatra terelni a fókuszot, hogy a megőrzés és a hibáztatás és a félelem ne távolítsa el a segítség kérőt a programtól. Először érdemes a kockázati csoportot „semleges” **programokba bevonni**, mint közös foci, közös munka, közös játék stb. Ha sikerül olyan klienskapcsolatot kialakítani, ahol már van bizalom a segítő felé, akkor lehet a speciális, szer fogyasztásra irányuló beavatkozásokat megvalósítani.

Programelemek:

- **Addiktológiai előadás és prevenció:** A Baktalórántházai járásban tapasztalt szenvedélybetegek ellátásának hiányait több programmal próbáltuk „pótolni”, a szenvedélybeteg

ellátás alapköveit lefektetni. Szociális munkás, addiktológiai konzultáns segítő szakembert vontunk be a programunkba, aki addiktológiai előadás és prevenció című programunkban 3 oldalról kezdte meg a segítő munkát.

- A szociális területen dolgozó szakemberek részére előadásokat, képzéseket tart. A szenvedélybetegségek felismerése, a szenvedélybetegek kezelés, intézmény ellátórendszer, hatékony betegutak témában.
- A lakosság részére addiktológiai egyéni tanácsadást biztosít.
- Az iskoláskorú gyermekek részére a nevelési- oktatási intézményekben, közösségi házakban, Jelenlét Pontokon prevenció előadást biztosított.

- Gyermekszemmel program

Ahogy azt Bodrogi Andrea, az erre vonatkozó tanulmányában leírja: jól ismert és bizonyított tény, hogy azokban a családokban, ahol a szülők rendszeresen alkoholizálnak és/ vagy nyugtatószereket használnak, a gyermek nagyobb valószínűséggel válik alkoholistává, illetve gyógyszer- vagy kábítószerfüggővé, mint a szenvedélybetegségektől mentes családokban. (Bodrogi, 2011, 142.)³

Erre vonatkozólag Levendel László mutatott be tanulmányában eredményeket, egy a dániai vizsgálat tapasztalataiból, amiben alkohol addikcióval küzdő családból származó gyermekeket hasonlítottak össze homológ kontrollcsoporttal. „Az eredmények azt jelzik, hogy az alkoholista felmenővel rendelkező fiúknál szignifikánsan nagyobb volt az alkoholos diszpozíció (18%), amely 25 %-osra növekedett azokban az esetekben, mikor a gyermek nevelőapja is alkoholista volt.” (Levendel, 1987, 31.)⁴

A **Gyermekszemmel program** a kaliforniai Betty Ford Center gyermekprogramjainak módszertana alapján valósul meg. Az alapul szolgáló módszertant Jerry Moe a kaliforniai Rancho Mirage-ban található Betty Ford Központ gyermekprogramjának alelnöke és igazgatója, valamint az Alkoholbeteg Szülők Gyermekei Országos Szövetségének kuratóriumi tagja dolgozta ki.

³ Bodrogi Andrea (2011): Az alkoholizmus kognitív viselkedésterápiás megközelítése - Magyar Pszichológiai Szemle - 141-156.

<http://real.mtak.hu/75541/>

⁴ Levendel László (1987): Alkoholbetegek gyógykezelése és gondozása.

A Baktalórántházai járásban, a programelem fő megvalósítója két támogatott lakhatási programot vezet Debrecenben, így van szakmai tapasztalata a szenvedélybetegségek kapcsán. A tevékenységhez hasonló szolgáltatás korábban nem volt elérhető a járásban. A program megvalósításához szükséges tudást és készségeket egy az Addiktológiai Konzultánsok Országos Egyesülete, valamint a Magyar Máltai Szeretetszolgálat által megvalósított képzésen szerezte meg.

A Gyerekszemmel program egy gyerekeknek szóló addiktológiai tárgyú tudásátadás játékos formában. A játékokhoz kapcsolódóan nem csak az addikciók, de az elhanyagolás és a bántalmazás kapcsán is lehet hatásokat elérni. Cél, hogy a program által elért gyerekek megerősíteni tudják a **stresszel szembeni ellenálló-képességüket** annak ellenére, hogy családjukban a szenvedélybetegség árnyékában élnek.

A program négy nagyobb tématerületet ölel fel, ezzel kapcsolatban ad át tudásokat az abban résztvevőknek: a **szenvedélybetegségekről általában, az érzésekről és azok kifejezéséről, a problémamegoldásról - öngondoskodásról, valamint az önértékelésről.** A program fő célkitűzése, hogy ezeknek a **gyerekeknek a rezilienciáját** (rugalmas védekezőképességét), valamint az erre való képességüket a lehetőségekhez mérten a **legjobban erősíteni tudja.**

Rohodon és Magyon **Jelenlét Pontjainkra** rendszeresen bejáró gyermek csoportokkal kezdtük meg elsőként a csoportfoglalkozásokat. A program alapja, hogy az **egy biztonságos helyen, bizalmi környezetben** tudjon megvalósulni. A részvétel az **önkénetségre** épül – csak azoknál a gyerekeknél lehet pozitív változásokat, hatásokat elérni a program során, akik önszántukból vesznek részt a programon. A program 6 – 14 éves korú gyerekeknél ajánlott, 5-15 fő csoportjaink vannak.

A program foglalkozásai játékokhoz és nem a szöveges tudásátadáshoz kötődnek. Ennek alapja az, hogy a kaliforniai Gyerekszemmel program tapasztalatai szerint a szenvedélybetegséggel küzdő családok gyermekei frontális tudásátadás formájában csak nagyon nehezen tudnak új ismereteket elsajátítani, mivel a saját családjukban is rengeteg ellentmondó információt kapnak (*Itt hagyok mindenkit! Elegendem van az egészségből! Ti is csak a bajnak vagytok!*) Ezért van szükség arra, hogy az ismereteket, valamilyen kézzel fogható módon közvetítsék feléjük. Szakemberünk több

ilyen játékot is kidolgozott a program által érintett négy nagy témakör kapcsán.

Javaslatok:

- **Preventív jellegű programok** biztosítása, minél kisebb életkortól.
- **A szenvedélybetegeket segítő szociális intézményrendszer** létrehozása indokolt lenne a járásban (pl. szenvedélybetegek nappali ellátása önszervező AA csoporttal).
- **A diszharmonikusan működő családok gyermekei** részére szükséges a segítő programok további biztosítása, projektekbe történő beépítése, valamint a lehetőség szerint az iskolai szociális munkába is a program egyes pontjait be lehetne építeni.

6. Foglalkoztatottság javítására irányuló program: Közfoglalkoztatásból az elsődleges munkaerő-piacra

Feltárt probléma:

Fizikai/segéd/betanított munkások tekintetében még az online regisztrált munkaerőpiacon is látványos a közép- és nyugat-magyarországi régió **munkaerőhiánya**, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében például 24 százalékponttal emelkedett az álláshirdetéseket feladó cégek száma 2019-ben. A munkaerőhiány mellett ezekben a pozíciókban folyamatosan 20-50 százalékos a fluktuáció. A tapasztalatlan munkavállalók többsége 1-2 héten belül felmond, sokan már első nap elmennek, vagy másnap nem jönnek vissza. Aki 2 hétig kibírja, annál viszont a benn maradás esélye nagyobb. A nagyobb gyárak **buszjáratot** biztosítanak azon környékbeli településekre (általában 100 km-es körzetben), ahonnan 10-20 munkavállaló bejár. Ezek műszak kezdéshez és záráshoz vannak igazítva. Ha viszont nincs buszjárat, akkor a tömegközlekedési bejárás a felzárkózó településekről szinte lehetetlen, mivel a műszakváltás túl korai/késői órában van. A pontos megjelenés a műszak elején elvárás, ebben nincs tolerancia, nem alkalmazkodik a közlekedéshez. A megfelelő létszám a műszak kezdéskor kritikus, ennek hiányában nem tud elindulni a sor, ami óriási veszteséget okoz a munkaadónak.

A Magyarországon bevezetett **közfoglalkoztatási rendszert** számtalan kritika érte bevezetésétől kezdve a működése során. Ahogy azt a Gerő Márton és Vígvári András tanulmányukban leírják, a közmunka kapcsán: *"a decentralizációs folyamatokat általában a jóléti állami intézmények lebontásaként szokás interpretálni, amelynek keretében az egész társadalmat jellemző strukturális egyenlőtlenségek kezelését az állam feladja és „helyi ügyként” átengedi a települési önkormányzatok jogkörébe."* (Gerő, Vígvári, 2019, 8.)⁵

Ferge Zsuzsa, a *Miért szokatlanul nagyok a magyarországi egyenlőtlenségek?* című, az Esélyben megjelent kiadványában írja összefoglalóul a helyi önkormányzatok szerepével kapcsolatban, hogy: *"a központi kormányzat pontosan tudja, hogy a színvonalas, teljes körű és szakszerű ellátások nem követelhetők meg az önkormányzatoktól."* (Ferge, 2008,10.)⁶ Ferge azt írja ezzel kapcsolatban, hogy az állam fokozatosan bővítette a decentralizált feladatokat, miközben egyre több forrást vont el, és egyre kevesebb központi forrást adott át a helyi önkormányzatok részére. Ezáltal pedig jellemzővé és egyre szorítóbbá vált az önkormányzati forráshiány."

Ebben a Ferge által leírt decentralizált és forráshiányos környezetben, *„ahol a szegénység kisközösségi üggyé válik az egyenlőtlenségek legitimálódnak, továbbá a társadalmi problémák ebbe a térbe történő „exportálása” felerősíti a leghátrányosabb helyzetű csoportok kirekesztődését."* (Gerő, Vígvári, 2019, 8.)¹

Munkatársaink tapasztalata az volt, már a projekt indulásakor, hogy hiába vannak a járáshoz közel **nagyobb gyárak** (jellemzően a Nyírbátori Ipari Parkban), az **emberek mégsem mennek el önszántukból ezekre a helyekre dolgozni**. A legnagyobb problémát a motivátlanságban láttuk, így erre válaszul, egy az **egyéni problémák feltárására és az egyéni mentorálásra irányuló** programot alakítottunk ki.

A **munkaerő-piaci egyéni mentorálás célja**, hogy a járásban élő állás nélkülieket és közfoglalkoztatottakat segíteni tudjuk a munkaerő-piaci elhelyezkedésben.

A járás 12 településén segítettük a munkanélküliek álláskeresését, önéletrajz írással, tanácsadással. A járás 4 településéről vontunk be elsősorban közfoglalkoztatott személyeket a

⁵ Gerő Márton – Vígvári András (2019): Közfoglalkoztatás, redistribúció és helyi hatalom - Esély - 3-30.

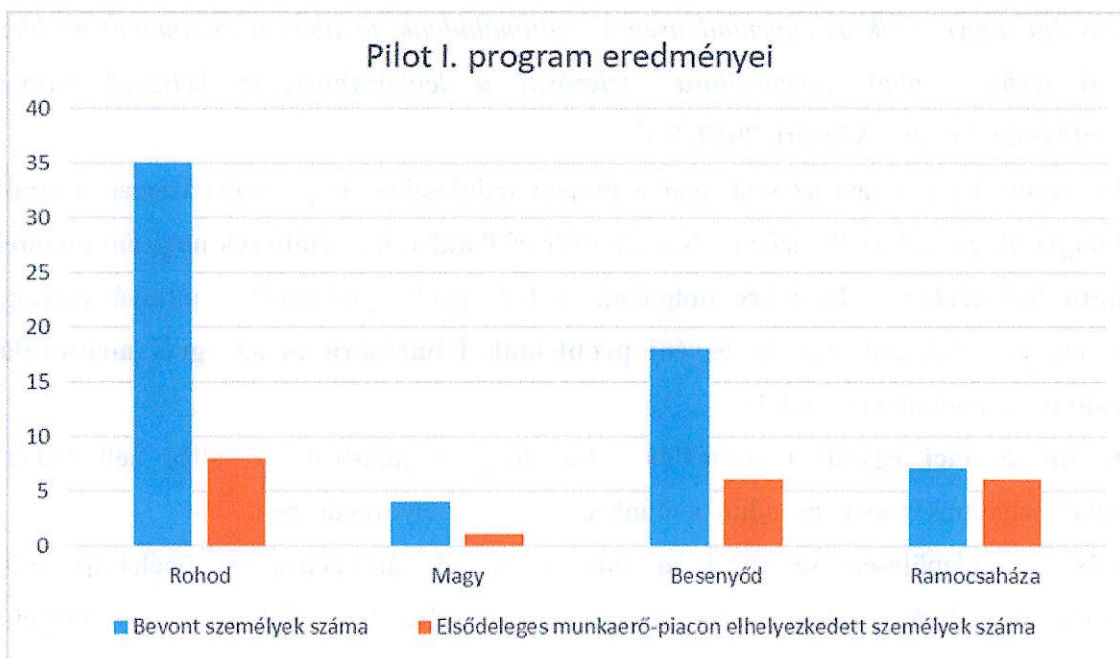
http://www.esely.org/kiadvanyok/2019_2/esely_2019-2_1-1_gero-vigvari_kozfogalkoztatatas.pdf

⁶ Ferge Zsuzsa (2008): Miért szokatlanul nagyok a magyarországi egyenlőtlenségek? - Esély - 3-14.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2008_2/FERGE.pdf

mentor programunkban, melynek célja az egyéni akadályok feltérképezés, azok leküzdése, a hatékony munkavállalás céljából. A programba bevont személyek kapcsán először összegyűjtjük a munkavállalás kapcsán releváns információkat: milyen végzettséggel rendelkeznek, milyen munkatapasztalatuk van, milyen hátráltató tényezők vannak jelen az életében azzal kapcsolatban, hogy el tudjon helyezkedni, szeretne-e valamit tanulni a jövőben? Ezeknek az ismereteknek a birtokában indul el maga a mentorálás folyamata. Ennek során a szolgáltatásban résztvevők megtanulják, hogyan kell elkészíteni egy önéletrajzot, bevezetjük őket az álláskeresés folyamatába, megismerik a részükre az álláskereséssel kapcsolatos releváns információs felületeket, felkészítjük őket egy állásinterjúval való megjelenésre. A foglalkoztatási jogviszony létrejöttét követően a mentor után követést végez, biztosítja az elhelyezkedett munkavállalók folyamatos kísérését.

A programba bevont **64 fő közfoglalkoztatott személy** bevonására került sor, akik közül összesen **19 fő helyezkedett el az elsődleges munkaerő-piacon**. A településenkénti adatokat az alábbi diagram szemlélteti.

Rohodon 15 fő közfoglalkoztatásban dolgozó, illetve munkanélküli személy részére **munkaerő-piaci elhelyezkedést segítő képzést**

szerveztünk. Célunk a társadalom hátrányos helyzetű csoportjainak integrációját, felzárkózását segítő képzési program megvalósítása, különös tekintettel a munkaerő-piaci területre. Széleskörű munkaerő-piaci szolgáltatások révén segítségnyújtás a munkaerő-piacról tartósan távol lévő álláskereső, illetve inaktív személyeknek, annak érdekében, hogy visszataláljanak a munka világába.

További cél a közfoglalkoztatásban résztvevők részére a szakképzettség megszerzését segítő képzési és kompetenciafejlesztési, illetve a közfoglalkoztatásból történő kivezetést támogató, a képzésekhez szorosan köthető személyes szolgáltatások kialakítása és nyújtása.

A képzés elején a résztvevők motivációs képzésben részesülnek, mely a képzésben tartást és a beilleszkedést segíti.

A képzés tartalma:

- munkaerő-piaci ismeretek
- tanulástechnikai tréning
- álláskeresési technikák képzés
- hatékony időgazdálkodás tréning (pontosság, megbízhatóság)
- motivációs tréning (együttműködés fejlesztése)
- mentálhigiéné

Javaslatok:

- A **munkáltatók érzékenyítése** a hátrányos helyzetű személyekkel szemben.
- A **képzési programok** a helyi munkaerő-hiánnyal küzdő cégekkel is kerüljenek egyeztetésre.
- **Egyéni mentorálási programok** biztosítása a felzárkózó településeken

2022. május hónapban a Máltai Szeretetszolgálat megbízása alapján Simpact Kft. hatásvizsgálatot folytatott a Pilot programunkra vonatkozóan. Az összegző megállapítások az alábbiak a Kft. részéről:

„Összességében úgy látjuk, hogy a „Vissza az elsődleges munkaerőpiacra” pilot program a négy „kísérleti” településen eredményesen tudott megvalósulni...

A négy településről sikerült a célként kitűzött 60 embert bevonni a programba (ebből 50 fő közfoglalkoztatott státuszú volt). A résztvevőkből végül 11 embert sikerült elhelyezni az elsődleges munkaerőpiacon (ebből 8 főt gyári munkában). A 18 százalékos elhelyezkedési rátát jó eredménynek tekinthetjük. Összehasonlításként: az MNB 2022. májusában közzétett tanulmánya alapján a közfoglalkoztatottak elhelyezkedési valószínűsége Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 9-14 százalékos a 24- 57 éves korosztályban. Az elhelyezkedés hosszabb távú hatásaként 11 fő már nem szorul további segélyekre és támogatásra, önfenntartóvá és adófizetővé válik, amely társadalmi szintű nyereséget jelent. Megbecsültük a program pénzben kifejezhető hatását (Social Return on Investment): 1 Ft befektetés a „Vissza az elsődleges munkaerőpiacra” programba, várhatóan 6 Ft társadalmi nyereséget hoz a következő 5 évben, tehát 6xosan megterül a programra fordított kiadás. További eredménynek értékeljük, hogy – habár közfoglalkoztatott státuszban – de 10 fő tudott előre lépni, és „jobb” közfoglalkoztatott munkát kapni, 2 fő képzésen vesz részt a program hatására. A résztvevők nagy része megszerezte az álláskereséshez szükséges ismereteket, rendelkezik önéletrajzzal, interjútapasztalatot szerzett és tudja, kihez kell fordulni, ha a jövőben a nyílt munkaerőpiacon akar elhelyezkedni.”

III. Programunk hosszú távú hatásai a Baktalórántházai Járásban

Diagnózisunkban, melyet a járásban töltött első év után készítettünk el egy éves tapasztalatainkra és ismereteinkre alapozva, már előre kifejtettük, mivel látható volt, hogy munkásságunk hosszútávú hatásai mutatják majd az igazi eredményeket a kitűzött céljaink tükrében. Azonban egy komplex problémákkal rendelkező, teljes járásra kiterjedő helyzetet felülírni, lehetséges, hogy 10-15 év múlva sikerül életvitelben is kinyilatkoztatható példákkal prezentálni a gyakorlatban. Hisszük, hogy az aktív korú lakosság esetén is tudunk elérni hathatós eredményeket, hiszen megkezdett munkánk hatásai már láthatóak rajtuk és háztartásaikon, s javult adaptációjuk a többségi társadalomba is. Azonban igazán fogékonyak a gyermekek,

akiknek életébe már jó esetben a korai fejlesztési törekvéseinkkel be tudunk avatkozni. Mivel a velük való kapcsolatunk kezdetektől megvan, fejlesztési és integrációs törekvéseinket célzó programjainkkal kora gyermekkoruktól életük részévé épültünk, s életkoruk előre haladásával és sajátosságainak megfelelő fejlesztési programok továbbra is elérhetőek lesznek számukra, az ő esetükben a komplex fejlesztési tevékenységünk mélyebben épül személyiségükbe, értékrendjükbe, életvezetésükbe – így a valóban kifejtett hatások és eredmények rajtuk lesznek a leginkább látványosak és mérhetőek.

Azonban, a végcél még messze van: továbbra is szükség van még hosszú éveig jól képzett szakemberekre, hogy a helyi célcsoportokat, kiváltképp a hátrányos helyzetű lakosokat és a fiatalokat elérő és számukra az érvényesülést, a munkaerő – piacra lépést segítő programokat szervezzenek és bonyolítsanak le szakszerűen.

Kelt: Rohod, 2022. május 29.

Hári Tibor

ügyvezető főigazgató

Baptista Szeretetszolgálat Egyházi Jogi Személy

